

igazi „fenegyerek”, aki már somszédés közben költött verseket apjával a fán gyerekkorában. Hizensyai volt partakparti harcos, sziget- és fűzfavárépítő, népdalgyűjtő, színpadi ember, az Iródia tagja, és jelenleg sok egyéb elfoglaltság mellett a Kalligram főszerkesztője. Bettes Istvánról megtudhatjuk, hogy folyton-folyvást úton van. A honfoglalás kori, későbbiekben nemesi család ivadékának neve a „bötüs” szóra vezethető vissza, tehát ez is tükrözi foglalkozását. Parasztudvarban nőtt fel a nagyanyjánál, gombászott és tekenőzött a megáradt Balogon, és gyakran kapált az asszonyokkal, „aztán amikor megszólaltam, majd hanyatt estek, még a kapát is elejtették, olyanokat tudtam mondani”, vallja be, de bővebben nem fejt ki, mit ért ez alatt. Grendel Lajos, sok irodalmi díj büszke tulajdonosa matematika–fizika szakosként kezdett, majd hamar észbe kapott, hogy a bölcsészkaron a helye, és az angol–magyar szakhoz pártolt, hogy megtanulja a „szakmát”. Az Esterházy-interjú is elkészült, bár a kérdészett úgy vélte, „nem normális dolog, hogy az írók beszélnek. Az író nem beszélő állat, az író az író állat!” Tózsér Árpád többek közt bevallja: „nagyon csalódott voltam, amikor először találkoztam ezzel az úgynevezett íróársadalommal”, majd irodalmi tapasztalatait adja át, dicséri a nőket, és megismerjük úgy is, mint apát és síelőt, aki ismeri a talaj nyelvezetét. Barak László, a Nap Kiadó igazgató-

ja, tervtúlteljesítő, népművelő, önkormányzati képviselő és New York-imádó megosztja velünk, hogy csupán egyetlen díja van, a kiagyalt Dzsungel-díj, ami egy üveg grúz konyakot foglalt magában. A kötetből az is kiderül, hogy Varró Dániel a nővérét akarta túllícitálni, ezért adta versírásra a fejét. Szereti a stílusjátékokat, nem akar nagyot mondani. Szerény, tartózkodó, vonzó személyiség, akinek tetszenek a tarka-barka szövegek, és úgy véli, hogy amit befogad és nem lök ki a szöveg, annak benne a helye.

És hogy mi is az ezüstpillanat, Tózsér Árpád szájából hangzik el: „Hogyha hátranyúlok, még fogom apám, anyám kezét, ha előre, akkor meg már a gyermekeimét... Megérezni ezt a kozmikus egységet, ez az ezüstpillanat, melyben talán a mindenség található.” Hogy mennyire sikerült ezüstpillanatokot fűznie Cs. Liszka Györgyinek az ezüstszállra, döntse el mindenki maga.

PÉNZES TÍMEA

(*Nap Kiadó, Dunaszerdahely, 2003, 191 oldal*)

SIKLÓSSY LÁSZLÓ:

A régi Budapest erkölcsse

A műkedvelő tudós Siklóssy László kíváncsisága, választott témája iránti szeretete, és a valóságtól olykor-

olykor elszakadó fantáziája a szintén kultúr- és művelődéstörténettel foglalkozó, a magyarországi török világ mindennapjait érdekesen és élvezetesen megíró Takáts Sándor mesélő kedvéhez hasonlítható.

Siklóssy Lászlót leginkább Budapest története foglalkoztatta, *A régi Budapest erkölce* mellett másik legismertebb és az antikváriumokban legkeresettebb munkája a *Hogyan épült Budapest?* című kötet. Szenvédélyesen kutatta a magyar főváros múltját, a levéltári források helyett vagy mellett elolvasott és átlapozott több könyvtárra való könyvet, a száraz statisztikáktól és törvénykönyvektől kezdve a történetírói munkákon, útleírásokon, visszaemlékezéseken, naplókön át egészen a regényes szépirodalomig.

Siklóssy, az első magyar „erkölcstörténész” szerint a nemi ösztön sokszor még a létfenntartás ösztönénél is erősebbnek bizonyul, ezért az elmúlt századok nemiségről és szerelemről vallott nézeteivel, valamint a régen élt emberek nemi életével foglalkozni nem hiábavaló, sőt az egyes korszakok és személyiségek jobb megismerése érdekében egyenesen érdeke és fontos feladata a múlt „amatőr” bűvárainak és „hivatásos” történetíróinak egyaránt. „Amiképpen a nemi élet a legnagyobb erények forrása lehet, olyannyira, hogy az egyén még saját énjét is feláldozza, azonképpen érzéki hatalma magában rejti a veszedelmet,

hogy hatalmas szenvedéllyé fajul és a legnagyobb bűnöket bocsátja ki magából. A szerelem, mint láncától elszabadult szenvedély, vulkánhoz hasonlít, amely mindent megpörköl, mindent elpusztít, örvényhez, amely mindent elnyel: tisztességet, vagyont, egészséget.”

Budapest városának és az egykori Pest-Budának hosszú évszázadon át erkölcstelen és bűnös híre volt. Bár egy cseppet sem volt erkölcstlenebb, mint más európai városok, e mendemondáknak bizony nemegyszer reális alapja volt. Nehéz azonban pontos képet alkotnunk távoli eleink erkölcsös avagy erkölcstelen életéről, hiszen például szerte Európában, így hazánkban is, főként tudatlanságból és a titokzatos ismeretlentől való félelem által keltett gyűlöletből hajtva összekeverik és színonimaként használják az eretnek, a boszorkány és a szajha fogalmát.

Siklóssy, már amennyire a múltban visszafelé egyre gyérülő források ezt engedik, részletesen bemutatja a városlakók minden etnikai csoportjának és társadalmi rétegének magánéletét. A kötet lapozgatása során megtudhatjuk azt is, hogy a régi magyarok mit gondoltak a nőkről, a házasságról, a szerelemről, a családról és a gyereknevelésről, de korántsem illemtankönyvet tartunk a kezünkben. Siklóssyt nem annyira a keresztény polgári otthonok talán unalmasan békés és egyhangúan derűs nyugalma, hanem inkább a bá-

lok, szalonok, kávéházak, vendégfogadók, kiskocsmák, fürdők, korzók és bordélyok tarkabarka közönségének tánccal, zenével, borral és bódító parfümmel fűszerezett bűnös és buja szórakozása, mulatozása, az élvezetek hajhászása és nemegyszer természetellenes tobzódása érdeklí. A pesti német többségű polgárság és a magyar diákság is szívesen járt át Budára, ahol a Tabán szélétől, a Rács és a Rudas-fürdőtől egészen le a Sáros- (ma Gellért-) fürdőig várták alkalmi vendégeiket az örömlányok. Volt ott szőke, barna és fekete, vékony, telt, „mellyes” vagy „fáros”, „szende szűz” vagy „ragadozó”. Vidámnak és könnyűnek tűnhetne ez a világ, ha nem tudnánk, hogy keserves ára van mindennek. A „futtatók” és a szegénység kényszerére vagy csak kalandból magukat pénzért felkínáló lányokra a fiatalság és kíváncsinos szépség elvesztése után néhány szerencsés kivételével csak a megvetettség, a nyomor és a betegség vár.

Siklóssy bőven merít a kor társasági „pletykáiról” beszámoló naplóból és levelekből, így könyvéből, ha kíváncsiak vagyunk rá, megtudhatjuk, hogy mely klasszikus költőinknek vagy híres politikusunknak milyen „szerelmi szokásai” voltak, s hogy közülük kinek volt a legnagyobb a természete.

SZELKE LÁSZLÓ

(*Osiris Kiadó, Budapest, 2002, 4980 Ft, 520 oldal*)

Trianon

Zeidler Miklós 2001-ben megjelent nagyszerű könyve, *A revíziós gondolat* után örömmel vettük kezünkbe a könyvhétre megjelent *Trianon* című cikkgyűjteményt és dokumentumválogatást.

A trianoni békeszerződés a magyarság számára az ország feldarabolását, a határon túlra került kisebbségek különböző mértékű elnyomatását és a kollektív nemzeti öntudat megrendülését jelentette. A háború után a győztes szomszédok a birtokukba jutott hatalom teljességét kívánták megőrizni, Magyarország pedig a területi integritás visszaszerzésére törekedett. A két világháború között Trianon tisztán politikai ügy volt, és a történettudomány is tiltakozott ellene, hogy a nemzeti katasztrófát a magyar történelem integráns részeként tárgyalja. A II. világháború után Trianon tabu, bolygatása rendszerkritikus, tehát rendszerellenes tevékenység lett; a nemzeti érzés tudatos megélése bűnnek számított. Alig jelent meg a nyilvánosságban. Nemzetközi jogi és világpolitikai értelemben a múlt részévé vált. A rendszerváltás után a politika és a közgondolkodás ismét a maga illetékességébe vonta Trianont. Míg a nemzeti oldal méltó helyére kívánja állítani a tragédiát, a liberális oldal kizárólag a tudomány keretében szeretné utalni a kérdést.